

Київський університет імені Бориса Грінченка

ГРИЩУК ЮЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 37.0(438):316.42:[339.92:061.1ЄС](043.3)

**РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА
В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Київському університеті імені Бориса Грінченка, м. Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України
Сисоєва Світлана Олександрівна,
Національна академія педагогічних наук України,
відділення загальної педагогіки та філософії освіти,
академік-секретар, м. Київ.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Криstopчук Тетяна Євгенівна,
Національний університет водного господарства
та природокористування, професор кафедри
суспільних дисциплін, м. Рівне;

кандидат педагогічних наук, доцент
Біницька Катерина Миколаївна,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
доцент кафедри педагогіки, м. Хмельницький.

Захист дисертації відбудеться 21 травня 2019 року о 11 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.133.06 у Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка (04212, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13 б) та на сайті kubg.edu.ua.

Автореферат розіслано «19» квітня 2019 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Братко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Розвиток педагогічної освіти, відповідно до вимог європейського освітнього простору, має вагоме значення для реформування освітньої галузі в Україні, підготовки педагогічних кадрів, впровадження Концепції «Нова українська школа». Значний інтерес становить досвід розвитку педагогічної освіти у Республіці Польща, яка пройшла шлях від постсоціалістичної держави до члена Європейського Союзу, близька до України своєю історією та культурою.

Концептуальні положення щодо модернізації системи освіти в Україні закладено в Конституції України (1996); Концепції «Нова українська школа» (2016); Законах України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017). Євроінтеграційний поступ України у сфері вищої освіти відображено в Указах Президента України «Про забезпечення дальшого розвитку вищої освіти в Україні» (2008), «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013); Постанові Кабінету Міністрів України «Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»» (1993); Розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 роки» (2017). Необхідність розвитку педагогічної освіти в контексті вимог європейського освітнього простору підкреслюється у Педагогічній Конституції Європи (2013); Наказах Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концептуальних засад розвитку педагогічної освіти в Україні та її інтеграції в європейський освітній простір» (2004), «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти» (2018).

Проблемам розвитку освіти завжди приділялася належна увага у працях вітчизняних і зарубіжних учених. В Україні такі дослідження здійснюються за різними напрямками, зокрема: філософія освіти (В. Андрущенко, В. Кремень, В. Огнев'юк), теоретико-методологічні засади неперервної професійної освіти (С. Гончаренко, Т. Десятов, С. Сисоєва), теорія і практика педагогічної освіти (В. Луговий, В. Майборода, Н. Мачинська, Л. Хоружа), професійна підготовка педагогічних кадрів у закладах вищої освіти (А. Алексюк, Н. Батечко, О. Дубасенюк, В. Желанова, О. Матвієнко, І. Соколова).

Значний внесок у розвиток методології досліджень з порівняльної педагогіки внесли українські дослідники: А. Василюк, Т. Кристопчук, О. Кучай, О. Локшина, М. Лещенко, О. Огієнко, Л. Пуховська, А. Сбруєва, С. Сисоєва та ін.

Дослідження розвитку освіти у Республіці Польща здійснювалося вітчизняними науковцями за такими напрямками: реформування освіти (А. Василюк, Л. Гриневич, І. Ковчина); розвиток полікультурної освіти (О. Івашко); розвиток університетської освіти та науки (М. Гавран, В. Майборода); розвиток системи педагогічної освіти (К. Біницька, Г. Ніколаї, Л. Юрчук); професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців (С. Когут, О. Кучай, Л. Смірнова, В. Пасічник).

Проблеми освіти у різні історичні періоди розвитку Польщі досліджували зарубіжні науковці, зокрема: Ф. Дробка (F. Drobka), Б. Саймон (B. Simon), Сеймур М. Розен (Seymour M. Rosen), Г. Сінгер (G. Singer), І. Трейбіч (I. Trejbicz) та ін.

Підготовка педагогічних працівників розглядається у працях таких польських учених: В. Зачинський (W. Zaczyński), Е. Вишневецька (E. Wiśniewska), Ч. Купісевич (Cz. Kupisiewicz), Х. Квятковська (H. Kwiatkowska), С. Квятковський (S. Kwiatkowski), Т. Левовицький (T. Lewowski), В. Оконь (W. Okoń), Т. Пільх (T. Pilch), В. Помикало (W. Pomykało), Б. Сліверський (B. Śliwerski), Д. Янковська (D. Jankowska). Розвиток педагогічної освіти в контексті європейських інтеграційних процесів вивчали польські дослідники: З. Квецінський (Z. Kwieciński), Й. Олекса (J. Oleksa), Х. Русек (H. Rusek), А. Семак-Тіліковська (A. Siemak-Tyliakowska), Й. Фратчак (J. Fraczak) та ін.

Важливими для дослідження є дисертаційні роботи польських науковців з проблем професійної підготовки майбутніх фахівців у Республіці Польща, зокрема: система професійної підготовки вчителя і шляхи її оптимізації в умовах розвитку сучасної освіти в Польщі (Я. Морітз); підготовка вчителів фізичного виховання до оцінювання навчальних досягнень учнів (Р. Мушкета); професійна підготовка інженерів-педагогів у вищих технічних навчальних закладах (Е. Нероба); організація педагогічних практик студентів вищої педагогічної школи (У. Новацка); теоретичні і методологічні засади дидактичних завдань з педагогіки у процесі підготовки та вдосконалення вчителів (Б. Сітарська); тенденції розвитку педагогічної освіти вчителів (І. Шемпрух).

Незважаючи на значну кількість наукових праць, проблема розвитку педагогічної освіти в історичному поступі Республіки Польща до європейської інтеграції ще не стала предметом окремого наукового дослідження. Зокрема, поза увагою вчених залишаються законодавчі та організаційні зміни у розвитку педагогічної освіти Республіки Польща відповідно до вимог європейського освітнього простору.

Актуальність проблеми дослідження посилюється низкою суперечностей, які існують в освітньому просторі України, а саме, між:

- орієнтацією освітньої політики України на інтеграцію в європейський освітній простір та недостатньою дослідженістю досвіду країн Європейського Союзу у сфері освіти;
- трансформаційними змінами у сфері освіти, процесом її реформування та сучасним станом професійної підготовки педагогічних працівників;
- накопиченням Республікою Польща досвіду розвитку педагогічної освіти в історичному поступі країни до євроінтеграції та відсутністю його цілісного аналізу задля використання в Україні.

Враховуючи соціальну значущість розвитку педагогічної освіти в Україні для реформування освітньої галузі відповідно до вимог європейського освітнього

простору, а також відсутність цілісного аналізу розвитку педагогічної освіти Республіки Польща в її історичному поступі до євроінтеграції, темою дисертаційної роботи було обрано: **«Розвиток педагогічної освіти у Республіці Польща в контексті європейських інтеграційних процесів».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з науковою темою науково-дослідної лабораторії освітології Київського університету імені Бориса Грінченка «Освітологічні засади забезпечення якості освіти в університеті» (державний реєстраційний № 0116U003292).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 2 від 26 лютого 2015 року) та узгоджена Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 24 березня 2015 року).

Об'єкт дослідження: педагогічна освіта Республіки Польща.

Предмет дослідження: законодавчі та організаційні зміни у розвитку педагогічної освіти Республіки Польща в контексті європейських інтеграційних процесів.

Мета дослідження: дослідити законодавчі та організаційні зміни у розвитку педагогічної освіти Республіки Польща в контексті європейських інтеграційних процесів задля використання польського досвіду в Україні.

Відповідно до предмета й мети дослідження визначено такі **завдання:**

1. Проаналізувати стан дослідження обраної проблеми у педагогічній теорії.
2. Обґрунтувати основні періоди розвитку педагогічної освіти в історичному поступі Республіки Польща до європейської інтеграції.
3. Дослідити законодавчі та організаційні зміни у розвитку педагогічної освіти Республіки Польща відповідно до вимог європейського освітнього простору на кожному періоді.
4. Виокремити перспективні напрями впровадження польського досвіду з розвитку педагогічної освіти в Україні.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 1980 – 2017 рр. Нижня хронологічна межа (1980 р.) обумовлена створенням профспілкового об'єднання «Вчительська Солідарність», діяльність якого спрямовувалася на створення принципово нових планів і програм для освітніх закладів усіх рівнів, а також статутів та інших нормативно-правових документів. Верхня хронологічна межа (2017 р.) характеризується сучасними досягненнями педагогічної освіти Республіки Польща, яка увійшла до єдиного європейського простору вищої освіти. З метою історико-ретроспективного аналізу в першому розділі дисертації автор звертається до більш ранніх часових меж історії Польщі (1918 р.), що дозволило виокремити суспільно-політичні та соціокультурні передумови європейського вектору розвитку польського суспільства й освіти.

Методологічна основа дослідження розкрита на філософському, загальнонауковому, конкретнонауковому, технологічному рівнях. На філософському рівні – положення про нерозривний зв'язок культури і освіти, єдності теорії і практики. На рівні загальнонаукової методології – положення про гуманізацію і гуманітаризацію освіти; принципи системності, культуровідповідності, етнопедагогізації, полілінгвізму. На рівні конкретнонаукової методології – методологія порівняльної педагогіки; компетентнісний підхід в освіті. На технологічному рівні – методи проведення порівняльного дослідження розвитку педагогічної освіти із залученням широкого кола джерельної бази.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові положення та висновки: філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Огнев'юк); неперервної професійної освіти (С. Гончаренко, Т. Десятов, С. Сисоєва); теорії педагогічної освіти (В. Луговий, В. Майборода); концептуальні положення методології порівняльної педагогіки (О. Галус, О. Локшина, А. Сбруєва, С. Сисоєва, Й. Фратчак, М. Чепіль); фундаментальних досліджень з розвитку освітніх систем у країнах Європейського Союзу (Н. Авшенюк, Т. Кристопчук, О. Огієнко, О. Ярова); теоретико-методологічних основ підготовки педагогічних кадрів у закладах вищої освіти України (А. Алексюк, М. Братко) та Республіки Польща (Е. Вишневська, Т. Левовицький, Б. Квятковська-Коваль, С. Квятковський); компетентнісного підходу у професійній підготовці вчителя (О. Дубасенюк, Л. Хоружа); концепції реформування освіти в Польщі (Л. Гриневич, А. Василюк, І. Ковчина); досліджень з проблем розвитку педагогічної освіти у Республіці Польща (К. Біницька, В. Оконь, А. Семак-Тиліковська, І. Шемпрух, Л. Юрчук).

Методи дослідження. Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань використано такі методи дослідження: *теоретичні*: аналіз наукової літератури, системно-структурний та системно-функціональний аналіз – для з'ясування стану дослідження обраної проблеми, обґрунтування основних періодів розвитку педагогічної освіти в історичному поступі Республіки Польща до європейської інтеграції; порівняльний аналіз для зіставлення змісту базових понять дослідження у польському та українському науковому просторі; абстрагування, конкретизація та узагальнення теоретичних положень з метою виокремлення законодавчих та організаційних змін у розвитку педагогічної освіти Республіки Польща в контексті європейських інтеграційних процесів, визначення перспективних напрямів впровадження польського досвіду з розвитку педагогічної освіти в Україні; *емпіричні*: анкетування – для визначення мотивації вибору польськими студентами напряму «Педагогіка»; бесіди зі студентами, викладачами, науковцями закладів вищої освіти – для конкретизації фактичної інформації; *статистичні* – для кількісного та якісного аналізу отриманих даних.

Джерельну базу дослідження становлять:

- нормативно-правові документи, що регламентують пріоритетні напрями розвитку педагогічної освіти в контексті європейської інтеграції: Укази Президента України «Про забезпечення дальшого розвитку вищої освіти в Україні» (2008), «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013); Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти» (2018);

- документи, що регламентують створення та розвиток європейського простору вищої освіти: Велика хартія університетів (1998), рекомендації ЮНЕСКО «Про статус викладацького складу закладів вищої освіти» (1997), Лісабонська конвенція (1997), Сорбоннська декларація (1998), Болонська декларація (1999), Меморандум про неперервну освіту (2000), Саламанське звернення (2001), Студентська гетеборзька декларація (2001), Празьке комюніке (2001), Берлінське комюніке (2003), Бергенське комюніке (2005), Лондонське комюніке (2007), Декларація Глазго (2005), Лісабонська декларація (2007), Лювенське комюніке (2009), Будапештсько-Віденська Декларація (2010), Бухарестське комюніке (2012), Єреванське комюніке (2015), Паризьке комюніке (2018);

- фонди Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського; фонди бібліотек Вищої школи педагогічної Спільки польських вчителів (м. Варшава, Республіка Польща), на базі якої дисертантка проходила наукове стажування з 12 по 20 листопада 2015 р.; Вищої школи імені Павла Влодковіча в Плоцьку (Республіка Польща); Академічного товариства Міхала Балудянського (м. Братислава, Республіка Словаччина), на базі якого проходила наукове стажування з інноваційних методів та підходів в освіті з 18 по 21 січня 2016 р.; Інституту Гердера – німецького наукового позауніверситетського центру історичних досліджень Східної Європи (м. Марбург, Федеративна Республіка Німеччина), в якому брала участь у стипендіальній програмі для молодих дослідників з 1 по 31 травня 2017 р., працюючи над проектом «Історичні аспекти розвитку педагогічної освіти у Республіці Польща»; бібліотеки Лінна Університету Тампере (м. Тампере, Фінляндська Республіка), в якому навчалась на факультеті менеджменту з 1 лютого по 30 квітня 2018 р. у рамках проекту з міжнародної кредитної мобільності Еразмус+;

- польська та світова освітня періодика: «Kwartalnik Pedagogiczny» (Педагогічний щоквартальник), «Ruch Pedagogiczny» (Рух педагогічний), «Pedagogika pracy» (Педагогіка праці), «Oświatologia: ukraińsko-polski naukowe czasopismo» (Освітологія: українсько-польський науковий журнал), «Comparative Professional Pedagogy» (Порівняльна професійна педагогіка), «European Journal of Education» (Європейський журнал з освіти), «Young Scientist» (Молодий науковець),

«Scientific letters of Academic society of Michal Baludansky» (Наукові записки Академічного товариства Міхала Балудянського);

- монографічні та інші наукові праці польських вчених з проблеми дослідження (В. Зачинський (W. Zaczyński), Ч. Купісевич (Cz. Kupisiewicz), Х. Квятковська (H. Kwiatkowska), С. Квятковський (S. Kwiatkowski), Т. Левовицький (T. Lewowiski), В. Оконь (W. Okoń), Т. Пільх (T. Pilch), Б. Сліверський (B. Śliwerski), Д. Янковська (D. Jankowska) та ін.).

- електронні ресурси: сайти українських, польських та європейських наукових журналів з проблеми дослідження, офіційні сайти закладів вищої освіти Республіки Польща;

- неперіодичні та періодичні видання, матеріали конференцій, присвячені проблемі розвитку педагогічної освіти у Республіці Польща в контексті європейських інтеграційних процесів.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає у тому, що *вперше* обґрунтовано основні періоди розвитку педагогічної освіти Республіки Польща в її історичному поступі до європейської інтеграції, а саме: 1980 – 1991 рр. – підготовки до асоціації з Європейським Союзом; 1991 – 2004 рр. – асоційованого членства в Європейському Союзі; 2004 – 2017 рр. – членства в Європейському Союзі; виокремлено та проаналізовано законодавчі й організаційні зміни (зміни, що стосуються функціонування системи педагогічної освіти; реструктуризації мережі закладів вищої освіти; концепцій підготовки педагогічних працівників) у розвитку педагогічної освіти Республіки Польща відповідно до вимог європейського освітнього простору на кожному виокремленому періоді; визначено перспективні напрями впровадження польського досвіду щодо законодавчих та організаційних змін у педагогічну освіту України, зокрема на законодавчому рівні: створення механізмів гармонізації законодавства України у сфері освіти із законодавством Європейського Союзу; розроблення галузевої рамки кваліфікацій та нових стандартів педагогічної освіти відповідно до вимог європейського простору вищої освіти; на організаційному рівні: модернізація змісту та методології побудови освітніх програм на основі компетентнісного підходу; удосконалення змісту підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників; диверсифікація мов навчання у закладах вищої педагогічної освіти; створення умов для забезпечення якості педагогічної освіти відповідно до європейських стандартів і рекомендацій; здійснено порівняльний аналіз поняття «педагогічна освіта» у польському та українському науковому просторі; *уточнено* теоретичну сутність понять: «європейські інтеграційні процеси», яке у дослідженні розглядається як сукупність соціально-економічних та культурно-освітніх процесів, спрямованих на об'єднання різних країн у єдиний союз з метою задоволення спільних інтересів щодо подальшого економічного, культурного та духовного розвитку; «розвиток педагогічної освіти в контексті європейських інтеграційних процесів», яке

розуміється як поступ у сфері педагогічної освіти відповідно до вимог єдиного європейського простору вищої освіти; вдосконалено методологію порівняльних досліджень професійної підготовки вчителів; *подальшого розвитку* набули наукові положення щодо розвитку педагогічної освіти України у контексті європейських інтеграційних процесів.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що розроблено та впроваджено робочу програму навчальної дисципліни «Методологія порівняльних досліджень у сфері освіти» для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії; методичні рекомендації «Тезаурус порівняльного дослідження розвитку педагогічної освіти: Україна та Республіка Польща» для викладачів і студентів закладів вищої педагогічної освіти; визначено перспективні напрями використання польського досвіду щодо законодавчих та організаційних змін у педагогічній освіті України відповідно до вимог європейського освітнього простору.

Матеріали дослідження можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти та закладів системи післядипломної педагогічної освіти для розроблення робочих програм, а також методичних рекомендацій для навчання загальної педагогіки, історії педагогіки, порівняльної педагогіки та під час професійної підготовки майбутніх вчителів та підвищення їх кваліфікації.

Результати дослідження упроваджено в освітній процес Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 3884-н від 14.09.2018 р.), Запорізького національного університету (довідка № 01.01-13/84 від 19.09.2018 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 2411 від 02.10.2018 р.), Національного університету водного господарства та природокористування (довідка № 64 від 14.09.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. У підготовленій робочій програмі навчальної дисципліни у співавторстві з С. Сисоевою «Методологія порівняльних досліджень у сфері освіти» для здобувачів вищої освіти (ступінь «Доктор філософії») автору належить розроблення другого змістового модулю, зокрема змісту таких тем: «Європейський дослідницький простір: перспективи для України», «Міжнародні порівняльні дослідження: досвід України», «Порівняльні дослідження професійної підготовки вчителів».

Апробація результатів дослідження здійснювалась на науково-практичних конференціях різних рівнів, зокрема *міжнародних*: II Міжнародна молодіжна науково-практична конференція «Сучасні проблеми підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери в умовах євроінтеграційного процесу» (м. Київ, 4 грудня 2013 р.), XIV Міжнародна науково-практична конференція молодих учених і студентів «ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки» (м. Київ, 2 – 3 квітня 2014 р.), XV Міжнародна науково-практична конференція молодих учених і студентів «ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки» (м. Київ, 8 – 9 квітня 2015 р.), «Компетентнісно зорієнтована освіта: якісні виміри» (м. Київ, 14 травня 2015 р.), «Становлення та

розвиток акмеології: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Житомир, 29 травня 2015 р.), «Освіта як фактор формування людського капіталу та економічного розвитку» (м. Черкаси-Добрич, 25 червня – 7 липня 2015 р.), «Економіка, наука, освіта: інтеграція та синергія» (м. Братислава, 18 – 21 січня 2016 р.), V Міжнародна науково-практична конференція «Акмеологія: наука XXI століття» (м. Київ, 28 жовтня 2016 р.), «Педагогіка у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій» (м. Київ, 30 листопада 2016 р.), «Сучасні стратегії педагогічної освіти в контексті розбудови суспільства сталого розвитку та концепції нової української школи» (м. Київ, 2 – 3 листопада 2017 р.), «Наука, дослідження, розвиток» (м. Познань, 29 вересня 2018 р.), «Педагогіка у міждисциплінарному вимірі: варіативність моделей неперервної педагогічної освіти» (м. Київ, 28 листопада 2018 р.); *всеукраїнських*: XVII Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (м. Переяслав-Хмельницький, 17 – 18 жовтня 2015 р.), «Акмеологічні засади інноваційного розвитку закладів освіти» (м. Київ, 18 лютого 2016 р.), XXVII Всеукраїнська наукова інтернет-конференція «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (м. Переяслав-Хмельницький, 17 листопада 2016 р.), 19 Всеукраїнська щорічна науково-методична конференція «Могилянські читання – 2016: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» (м. Миколаїв, 14 – 18 листопада 2016 р.), методологічний семінар Національної академії педагогічних наук України «Нові тенденції і явища у дитячому та молодіжному середовищі в Україні: цивілізаційний, культурологічний, інформаційний виміри» (м. Київ, 16 листопада 2017 р.), «Дослідження молодих вчених: від ідеї до реалізації» (м. Київ, 16 березня 2018 р.), IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад» (м. Київ, 18 квітня 2018 р.), «Особистість студента та соціокультурне середовище університету в суспільному контексті» (м. Київ, 14 червня 2018 р.), V Морозівські читання «Тьюторство як засіб інтернаціоналізації освітньо-наукового простору вищої школи» (м. Київ, 18 – 19 жовтня 2018 р.), II Всеукраїнська наукова конференція «Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій» (м. Дніпро, 26 – 27 жовтня 2018 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації опубліковано у 30 публікаціях, із них – 29 одноосібні, у тому числі: 16 статей у провідних фахових виданнях України; 1 – у зарубіжному періодичному виданні; 1 методичні рекомендації; 11 публікацій у інших наукових виданнях; 1 програма навчальної дисципліни у співавторстві.

Структура дисертації зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел (345 найменувань, із них 110 іноземними мовами) та додатків

на 37 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 309 сторінок, з них основного тексту – 190 сторінок. Робота містить 15 таблиць та 7 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження обраної проблеми; визначено об'єкт, предмет, мету, сформульовано завдання; розкрито методологічну і теоретичну основу дослідження, наукову новизну, теоретичне і практичне значення; наведено дані про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У **першому розділі** – *«Розвиток педагогічної освіти Республіки Польща в контексті європейських інтеграційних процесів як об'єкт наукового дослідження»* – охарактеризовано базові поняття дослідження у польському та українському науковому просторі; проаналізовано проблему розвитку педагогічної освіти у Республіці Польща в педагогічній теорії; досліджено суспільно-політичні та соціокультурні передумови європейського вектору розвитку педагогічної освіти у Республіці Польща.

Теоретичний аналіз базових понять дослідження показав, що у польському науковому просторі для визначення поняття «освіта» вживають два терміни: «oświata» і «edukacja». Поняття «oświata» трактується як: система освіти (Б. Мілерський (B. Milerski)); стан і процес поширення освіти (освіченості) та культури в суспільстві (В. Оконь (W. Okoń)). Поняття «edukacja» охоплює як поняття «навчання», так і поняття «виховання». Зокрема, цей термін розглядається як: безперервний процес передачі знань, навичок, системи цінностей, культурної спадщини за допомогою конкретних соціальних інститутів (А. Райкевич, Я. Супінська (A. Rajkiewicz, J. Supińska)); виховний процес, спрямований на формування всебічно розвиненої особистості (Ч. Купісевіч (Cz. Kupisiewicz)); соціальна цінність, капітал, а також своєрідна місія, яка полягає у протидії до багатьох антицінностей (Ч. Банач (Cz. Banach)).

Для позначення освіти як процесу підготовки фахівця у польському науковому просторі використовується термін «kształcenie», яке визначається як: сукупність дій і процесів, що дозволяють людям пізнати природу, суспільство та культуру, брати участь у їх трансформації (В. Оконь (W. Okoń)); заходи та методи впливу на окремих осіб і груп, що забезпечують отримання ними загальної освіти або відповідної професійної кваліфікації (В. Помилко (W. Pomyłko)).

У польському науковому обігу не вживається поняття «педагогічна освіта». Найбільш близькими до його змісту є такі поняття, як: «edukacja nauczycielska» (освіта вчителя), «kształcenie nauczycieli» (підготовка вчителів), «pedagogiczne kształcenie nauczycieli» (педагогічна підготовка вчителів). Щодо поняття «професійно-педагогічна освіта», то спорідненим до його змісту є поняття «kształcenie zawodowe nauczycieli» (професійна підготовка вчителів).

Поняття «підготовка вчителів» польськими дослідниками трактується по-різному, зокрема, як: діяльність, що призводить до якісного перетворення інтелектуальної сфери людини (К. Сосницький (K. Sośnicki)); процес здобуття сукупності наукових знань про світ, що включають у себе широке коло питань педагогічної культури (Б. Суходольський (B. Suchodolski)); комплексна освіта, персоналістична, компетентнісна, спеціалізована та прогресивна, яка визначається на підставі домінуючих цілей педагогічної освіти (Т. Левовицький (T. Lewowski)).

В українському науковому просторі визначення поняття «освіта» є багатовимірним (С. Гончаренко, В. Кремень, В. Огнев'юк, С. Сисоєва).

Педагогічну освіту у вітчизняних наукових працях розглядають у різних аспектах, а саме, як: професійна підготовка всіх осіб, причетних до навчання і виховання молодого покоління (В. Кремень); спеціалізована підсистема освітньої сфери, що передбачає підготовку педагогічних працівників та забезпечує у такий спосіб ефективність освітньої сфери (В. Луговий); важлива ланка, яка з'єднує усі рівні та ступені навчання (С. Сисоєва); багатофункціональний, відкритий, самостійний, своєрідний цикл освіти, який має свої функції та зміст (С. Вітвицька); освіта, що сприяє формуванню педагогічних працівників (В. Покась).

У дослідженні педагогічну освіту розглянуто як комплексну підготовку педагогічних працівників для освітніх закладів усіх типів та форм власності (у контексті польського поняття «kształcenie nauczycieli») та як складову системи вищої освіти, що функціонує відповідно до вимог європейського освітнього простору з урахуванням національних особливостей кожної країни.

Уточнено теоретичну сутність понять: «європейські інтеграційні процеси» та «розвиток педагогічної освіти в контексті європейських інтеграційних процесів». Поняття «європейські інтеграційні процеси» у дисертації визначається як сукупність соціально-економічних та культурно-освітніх процесів, спрямованих на об'єднання різних країн у єдиний союз з метою задоволення спільних інтересів щодо подальшого економічного, культурного та духовного розвитку. Розвиток педагогічної освіти в контексті європейських інтеграційних процесів розуміється як поступ у сфері педагогічної освіти відповідно до вимог єдиного європейського простору вищої освіти.

Теоретичний аналіз показав, що проблеми розвитку освіти у Республіці Польща досліджувалися українськими науковцями за такими напрямками: реформування освіти; розвиток полікультурної освіти; розвиток університетської освіти та науки; розвиток системи педагогічної освіти; професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців. Разом з тим, поза межами наукових досліджень залишається комплексний аналіз розвитку педагогічної освіти у Республіці Польща в контексті європейських інтеграційних процесів, зокрема законодавчі та організаційні зміни у розвитку педагогічної освіти в історичному поступі країни до європейської інтеграції.

Досліджено передумови європейського вектору розвитку педагогічної освіти у Польщі (1918 – 1980 рр.), які було розділено на дві групи: 1) суспільно-політичні: становлення нормативно-правової бази; оптимізація мережі закладів вищої освіти відповідно до соціально-економічних реалій країни; регламентація вимог щодо професійної кваліфікації вчителів; 2) соціокультурні: можливість інтелігенції впливати на розвиток освіти, зокрема, відзначено діяльність Союзу вчителів; організація підпільної освіти у воєнний період; створення і діяльність Вчительської Солідарності. Нижня хронологічна межа (1918 р.) обумовлена здобуттям країною незалежності та міжнародного визнання, а також створенням власної системи педагогічної освіти. Верхня (1980 р.) – створенням опозиційного профспілкового об'єднання «Солідарність», частиною якого була «Вчительська Солідарність».

У другому розділі – *«Законодавчі та організаційні зміни у розвитку педагогічної освіти Республіки Польща в контексті європейських інтеграційних процесів»* – обґрунтовано основні періоди розвитку педагогічної освіти Республіки Польща в процесі європейської інтеграції країни; охарактеризовано законодавчі та організаційні зміни у розвитку педагогічної освіти Республіки Польща відповідно до вимог європейського освітнього простору на кожному періоді.

Виокремлено три періоди розвитку педагогічної освіти Республіки Польща в її історичному поступі до європейської інтеграції, а саме: 1980 – 1991 рр. – підготовки до асоціації з Європейським Союзом; 1991 – 2004 рр. – асоційованого членства в Європейському Союзі; 2004 – 2017 рр. – членства в Європейському Союзі.

Хронологічні межі першого періоду охоплюють 1980 – 1991 рр. Нижня хронологічна межа обумовлена створенням опозиційного профспілкового об'єднання «Солідарність», частиною якого була «Вчительська Солідарність». Діяльність об'єднання спрямовувалася на створення нових навчальних планів і програм для закладів освіти, а також концепцій, статутів та інших регулятивних документів. Верхня межа відзначається підписанням Угоди про асоціацію між Республікою Польща та Європейським Союзом, що сприяло інтеграції в загальноєвропейське освітнє середовище. Хронологічні межі другого періоду охоплюють 1991 – 2004 рр. Нижня межа – підписання Угоди про асоціацію; верхня межа – Республіка Польща стала членом Європейського Союзу, виступила активним учасником розбудови єдиного європейського простору вищої освіти. Хронологічні межі третього періоду охоплюють 2004 – 2017 рр. Нижня межа визначена членством Республіки Польща у Європейському Союзі; верхня межа характеризується сучасними досягненнями педагогічної освіти Республіки Польща, зокрема запровадження нових моделей професійної підготовки педагогічних працівників та розроблення стандартів педагогічної освіти.

У розділі охарактеризовано законодавчі та організаційні зміни у розвитку педагогічної освіти у Республіці Польща відповідно до вимог європейського освітнього простору на кожному виокремленому періоді. Законодавчі зміни

розглянуто з точки зору розроблення та впровадження нормативно-правової бази розвитку освіти відповідно до вимог європейського освітнього простору. Організаційні – як зміни, що стосуються функціонування системи педагогічної освіти; реструктуризації мережі закладів вищої освіти; концепцій підготовки педагогічних працівників.

У період підготовки Республіки Польща до асоціації з Європейським Союзом (1980 – 1991 рр.) було впроваджено Карту вчителя (*Karta nauczyciela*) (1982), яка регулює систему професійного зростання та проблеми забезпечення роботою вчителів, визначає кваліфікаційні вимоги до претендентів на посаду вчителя. Прийняття Закону «Про вищу освіту» (1990) визначило процес реорганізації вищої освіти та удосконалення системи підготовки вчителів. Принципи побудови системи освіти та її структура урегульовані Законом «Про систему освіти» (1991). Положення закону внесли зміни у систему управління освітою з орієнтацією на високий рівень децентралізації та підвищення ролі органів місцевого самоврядування. Укладення Республікою Польща Угоди про асоціацію (1991) уможливило здійснення системи реформ в освітній галузі, зокрема: підвищення якості викладання іноземних мов; розбудова системи безперервної освіти, яка інституційно забезпечувалася Головним центром підвищення кваліфікації вчителів, навчальними та провінційними методичними центрами, центрами виховної творчості (Варшавський експеримент), закладами вищої освіти, міністерськими центрами підвищення кваліфікації.

У процесі дослідження зроблено висновок, що у період підготовки Республіки Польща до асоціації відбулися організаційні зміни, характерні для системи вищої освіти в цілому. Зокрема, це відображено у перебудові централізованої системи управління освітою; забезпеченні автономії для освітніх закладів та педагогічних працівників; створенні плюралістичного ринку освітніх послуг. Відзначено діяльність Міжвідомчої групи у справах навчання і вдосконалення вчителів, Головної ради у сфері вищої освіти, Ради з підготовки вчителів.

У даний період реструктуризовано мережу закладів вищої педагогічної освіти: ліквідовано вищі школи, які займалися підготовкою педагогічних працівників до 1990 р.; створено трирічні державні та недержавні педагогічні колегіуми, зокрема й учительські колегії іноземних мов. Найбільші діючі університети: Варшавський університет (23,3 тис. студентів), Університет Марії Кюрі-Склодовської у Любліні (12,9 тис. студентів), Університет Адама Міцкевича в Познані (12,1 тис. студентів), Сілезький університет у Катовіцах (11,4 тис. студентів).

Основними напрямками організаційних змін безпосередньо у підготовці майбутніх вчителів стали: визначення мінімального обсягу педагогічної підготовки (психологія, педагогіка, методика) – 300 год.; модернізація навчальних програм, зокрема усунення елементів комуністичної ідеології; покращення методичної

підготовки студентів; індивідуалізація навчального процесу; поліпшення якості організації педагогічної практики в школі.

У період асоційованого членства Республіки Польща в Європейському Союзі (1991 – 2004 рр.) з метою вирішення проблеми адаптації польського законодавства до вимог ЄС було прийнято ряд нормативно-правових документів: «Програма заходів, що пристосовують польську економіку і правову систему до вимог Європейської угоди» (1993), «Національна стратегія інтеграції» (1997), «Національна програма підготовки партнерства до членства» (з 1998 р. щорічне видання), «Національний план ухвалення *Acquis Communautaire*» (1998), «Список законів, ухвалення яких є необхідним з огляду на вступ Польщі до Європейського Союзу» (2000). Темп імплементації актів законодавства ЄС («*acquis communautaire*») у польську правову систему значно збільшився з початком проведення офіційних переговорів про приєднання Польщі до Європейського Союзу: сейм III каденції у 1997 – 2001 рр. прийняв 143 закони; сейм IV каденції у 2001 – 2004 рр. – 121 закон; Рада Міністрів затвердила в 2000 – 2003 рр. понад 800 виконавчих актів.

Прийняття нової Конституції Республіки Польща (1997) закріпило право громадян на загальний і рівний доступ до якісної освіти, а також зобов'язало органи державної влади забезпечити автономію закладів вищої освіти. У цьому ж році було затверджено проект стандартів професійної підготовки вчителів.

У 1999 р. Республіка Польща стала одним із 29 підписантів Болонської декларації, зобов'язавшись сприяти розбудові Європейського простору вищої освіти шляхом введення двоциклового навчання, запровадження Європейської системи трансферу оцінок, загальнозрозумілих академічних ступенів і дипломів, розвитку академічної мобільності та забезпечення якості вищої освіти.

Оновлення Карти вчителя у 2000 р. стосувалося системи професійного зростання вчителів (упровадження категорій: вчитель-стажер, контрактний учитель, дипломований учитель), а також змін розміру їх заробітної плати.

Організаційні зміни у розвитку педагогічної освіти в період асоційованого членства Республіки Польща в Європейському Союзі знайшли своє відображення у створенні нових концепцій професійної підготовки вчителів (загальноосвітня, особистого різнобічного розвитку; спеціальної професійної підготовки; формування методичних навичок). Обсяг психолого-педагогічної підготовки у закладах вищої освіти за два роки навчання становив 150 год., з методики виробничої праці – 120 год., педагогічної практики – не менше 150 год.

У розділі розглянуто систему підготовки педагогічних працівників, яка включала: профорієнтаційну роботу, безпосередньо професійну підготовку, підвищення кваліфікації.

Підготовку педагогічних працівників забезпечували такі освітні заклади: університети; вищі педагогічні школи; інші заклади вищої освіти, у яких навчання здійснювалося за напрямом «Педагогіка» (політехнічні університети, економічні

академії, сільськогосподарські академії, медичні академії, музичні академії, художні академії, академії фізкультури); вища школа спеціальної педагогіки у Варшаві (займалася підготовкою майбутніх вчителів для спеціальних шкіл, у яких навчалися учні з вадами фізичного та/або розумового розвитку); учительські коледжі (заклади вищої освіти I рівня). Протягом даного періоду також існували 2-річні учительські школи (припинили функціонувати у 1994 р.) та педагогічні технічні курси (припинили функціонувати у 1995 р.).

У період членства Республіки Польща в Європейському Союзі (2004 – 2017 рр.) було затверджено новий стандарт щодо підготовки вчителя (2012), зміст якого включає опис результатів навчання (загальні результати та додаткові), процесу та організації навчання (навчання на студіях, післядипломне навчання, реалізація модулів навчання), характеристику модулів навчання, цілі та вимоги щодо організації педагогічної практики.

У розділі проаналізовано основні положення Постанови міністра національної освіти «Про установи підвищення кваліфікації вчителів» від 29 вересня 2016 р.; Постанови міністра національної освіти «Про критерії та процедури оцінки діяльності вчителів, процедуру оскарження, процедуру заснування та складу наглядової ради» від 9 грудня 2016 р.; Постанови міністра національної освіти «Про детальні кваліфікаційні вимоги до вчителів» від 1 серпня 2017 р. Розглянуто положення нового Закону «Про вищу освіту та науку» (Закон 2.0), який передбачає реформи у сфері фінансування закладів вищої освіти, їх структури та органів управління.

Досліджено організаційні зміни у системі підготовки вчителів у двох сферах: вищої та шкільної освіти. У сфері вищої освіти: програми з присудженням ступенів, включаючи програми першого, другого та довгострокового циклів; програми без присудження ступенів; у сфері шкільної освіти (до 2015 р.): програми коледжів (в даний час від них поступово відмовляються).

Аналіз діяльності державних закладів вищої освіти (Педагогічного університету ім. Комісії народної освіти в Кракові, Університету гуманітарно-природничих наук ім. Яна Длугоша в Ченстохові, Університету ім. Яна Кохановського у місті Кельце, Університету природничих та гуманітарних наук в Седльце, Поморської академії в Слупську, Академії спеціальної педагогіки ім. Марії Гжегожевської) дозволив розкрити зміст професійної підготовки фахівців за напрямом «Педагогіка».

Досліджено мотивацію вибору польськими студентами напряму «Педагогіка». Протягом 2015/2016 н.р. серед 290 магістрантів Вищої школи педагогічної Спільноти польських вчителів (м. Варшава, Республіка Польща) було проведено анкетування. Респонденти представлені різною віковою категорією (від 23 до 56 років), 216 осіб (74,4%) мали досвід роботи у педагогічній сфері. Результати дослідження показали, що мотивація навчання за педагогічною спеціальністю для переважної кількості

магістрантів (88,9% – 258 осіб) зумовлена бажанням працювати з дітьми та прагненнями особистісного й професійного розвитку. Крім того, 90% студентів планують працювати за отриманою спеціальністю, що свідчить про формування позитивної мотивації до педагогічної діяльності.

У третьому розділі – *«Використання досвіду Республіки Польща у розвитку педагогічної освіти в Україні в контексті європейських інтеграційних процесів»* – охарактеризовано розвиток педагогічної освіти в Україні за роки незалежності; виокремлено основні напрями використання прогресивних ідей польського досвіду для реалізації європейського вектору розвитку педагогічної освіти в Україні.

У розділі показано, що фундаментальне значення для інтенсифікації освітніх реформ в Україні відповідно до викликів євроінтеграційних процесів становить прийняття Педагогічної Конституції Європи (2013); нового закону «Про вищу освіту» (2014); Концепції «Нова українська школа» (2016), яка визначила стратегію реформування середньої освіти до 2029 р. – детально пояснює ідеологію змін в освіті відповідно до нового закону України «Про освіту» (2017). Позитивним зрушенням для розвитку педагогічної освіти в Україні стало прийняття Концепції розвитку педагогічної освіти (2018). Організаційні зміни у розвитку педагогічної освіти відображено за такими основними напрямками: запровадження двоциклової підготовки педагогічних працівників; створення умов для безперервної освіти педагогічних працівників; активне запровадження інклюзивної освіти; децентралізація управління освітою; налагодження європейської співпраці у забезпеченні якості вищої педагогічної освіти.

У розділі виокремлено основні напрями (законодавчий та організаційний) використання прогресивних ідей польського досвіду для їх реалізації в Україні.

Законодавчий напрям передбачає, зокрема: створення механізмів гармонізації законодавства України у сфері освіти з законодавством ЄС; розподіл повноважень між профільними та координаційними органами щодо забезпечення адаптації законодавства на різних стадіях; узгодження єдиної термінології у сфері вищої педагогічної освіти; розроблення галузевої рамки кваліфікацій; розроблення нових стандартів педагогічної освіти, які б відповідали сучасному етапу розвитку Європейського простору вищої освіти.

Щодо організаційних змін у педагогічній освіті України, то, відповідно до польського досвіду, уваги потребує: модернізація змісту та методології побудови освітніх програм на основі компетентнісного підходу; удосконалення змісту підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, а також системи профорієнтаційної роботи у закладах педагогічної освіти; забезпечення участі учасників освітнього процесу в різноманітних програмах міжнародної мобільності; диверсифікація мов навчання у закладах вищої педагогічної освіти; створення можливостей для впровадження програм подвійних і спільних дипломів; оптимізація мережі закладів вищої педагогічної освіти;

забезпечення взаємодії органів державної влади, комерційного та громадського секторів у формуванні й реалізації освітньої політики.

Підготовлено методичні рекомендації щодо впровадження польського досвіду з розвитку педагогічної освіти в Україні.

ВИСНОВКИ

1. Науковий аналіз проблеми розвитку педагогічної освіти у Республіці Польща показав, що предметом дослідження українських вчених були такі її аспекти: становлення вищих педагогічних шкіл; реформування системи післядипломної педагогічної освіти; професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців; тенденції розвитку педагогічної освіти; організація педагогічних практик студентів закладів вищої педагогічної освіти; формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців; підвищення ефективності праці вчителів. Польські дослідники значну увагу приділяли проблемам професійної підготовки та діяльності вчителів; розроблення загальних концепцій до формування стандартів педагогічної освіти; фінансування та управління освітою.

Педагогічна освіта у Республіці Польща розглядається як комплексна підготовка педагогічних працівників для освітніх закладів усіх типів та форм власності (у контексті польського поняття «*kształcenie nauczycieli*») та як складова системи вищої освіти, що функціонує відповідно до вимог європейського освітнього простору з урахуванням національних особливостей країни. Уточнено теоретичну сутність понять «європейські інтеграційні процеси» та «розвиток педагогічної освіти в контексті європейських інтеграційних процесів».

2. Визначено та обґрунтовано основні періоди розвитку педагогічної освіти Республіки Польща в її історичному поступі до європейської інтеграції, а саме: 1980 – 1991 рр. – підготовки до асоціації з Європейським Союзом; 1991 – 2004 рр. – асоційованого членства в Європейському Союзі; 2004 – 2017 рр. – членства в Європейському Союзі.

3. Досліджено законодавчі та організаційні зміни (зміни, що стосуються функціонування системи педагогічної освіти; реструктуризації мережі закладів вищої освіти; концепцій підготовки педагогічних працівників) у розвитку педагогічної освіти Республіки Польща на кожному періоді. У період підготовки Республіки Польща до асоціації з Європейським Союзом (1980 – 1991 рр.), на законодавчому рівні, було впроваджено Карту вчителя; Закони «Про вищу освіту», «Про систему освіти». Укладення Республікою Польща Угоди про асоціацію (1991) знаменувало здійснення системи реформ в освітній галузі. Для даного періоду характерні організаційні зміни у системі освіти, її змісті та призначенні.

У період асоційованого членства Республіки Польща в Європейському Союзі (1991 – 2004 рр.) з метою вирішення проблеми адаптації польського законодавства до вимог ЄС було прийнято ряд нормативно-правових документів, зокрема:

«Національна стратегія інтеграції», «Національний план ухвалення Acquis Communautaire», «Список законів, ухвалення яких є необхідним з огляду на вступ Польщі до Європейського Союзу». Реструктуризовано мережу закладів вищої освіти, створено нові концепції професійної підготовки вчителів.

У період членства Республіки Польща в Європейському Союзі (2004 – 2017 рр.) було затверджено новий стандарт щодо підготовки вчителя (2012), прийнято Постанови «Про установи підвищення кваліфікації вчителів», «Про детальні кваліфікаційні вимоги до вчителів». Даний період відзначається організаційними змінами у системі підготовки вчителів відповідно до європейських стандартів та потреб сучасного ринку праці.

4. Виокремлено перспективні напрями впровадження польського досвіду щодо законодавчих та організаційних змін у педагогічну освіту України, зокрема на законодавчому рівні: створення механізмів гармонізації законодавства України у сфері освіти із законодавством Європейського Союзу; розроблення галузевої рамки кваліфікацій та нових стандартів педагогічної освіти відповідно до вимог європейського простору вищої освіти; на організаційному рівні: модернізація змісту та методології побудови освітніх програм на основі компетентнісного підходу; удосконалення змісту підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників; диверсифікація мов навчання у закладах вищої педагогічної освіти; створення умов для забезпечення якості педагогічної освіти відповідно до європейських стандартів і рекомендацій.

Однак проведене дослідження не вичерпує всієї повноти обраної проблеми. Подальшого вивчення потребують такі її аспекти: розвиток післядипломної педагогічної освіти Республіки Польща в контексті європейських інтеграційних процесів; забезпечення якості педагогічної освіти у Республіці Польща відповідно до європейських стандартів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Грищук Ю. В. Визначення професійної освіти і навчання: сучасні акценти. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2014. № 4. С. 16–22.
2. Грищук Ю. В. Підтримка обдарованої учнівської молоді: нормативно-правовий та соціально-педагогічний аспекти. *Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання*. 2014. № 1 (5). С. 46–57. URL: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/93>
3. Грищук Ю. В. Міжнародна академічна мобільність в Україні: проблеми та перспективи. *Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання*. 2014. № 2 (6). С. 33–40. URL: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/117/108#.VmV3itLhCHs>

4. Грищук Ю. В. Поняття «професійна освіта та навчання» у вітчизняному науковому просторі. *Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання*. 2014. № 4 (8). С. 112–120. URL: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/182/163#.VlhW2VOMC1Q>
5. Грищук Ю. В. Розвиток педагогічної освіти у Республіці Польщі: теоретичний аспект. *Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання*. 2015. № 1 (9). С. 61–74. URL: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/214/203#.VPCELVOMC1Q>
6. Грищук Ю. В. Компетентнісно орієнтована професійна підготовка майбутніх учителів у Республіці Польща. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка: зб. наук. пр.* 2015. № 24. С. 53–57.
7. Грищук Ю. В. Історико-педагогічний аналіз розвитку освіти в Польщі. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2015. № 1–2. С. 137–141.
8. Грищук Ю. В. До проблеми визначення світових пріоритетів розвитку вищої освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2015. № 4 (45). С. 22–25.
9. Грищук Ю. В. Пріоритети та принципи розвитку сучасної вищої освіти у дослідженнях вітчизняних вчених. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2015. № 5–6 (50–51). С. 22–26.
10. Грищук Ю. В. Організація навчання іноземних студентів в Україні як чинник інтернаціоналізації вищої освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2016. № 1–2 (46–47). С. 101–105.
11. Грищук Ю. Адаптація польського законодавства про вищу освіту до вимог Європейського Союзу. *Освітологія: українсько-польський науковий журнал*. 2016. Вип. V. С. 75–80.
12. Грищук Ю. В. Становлення та розвиток освіти в Польщі початку XI – кінця XVI століття. *Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання*. 2016. № 3 (15). С. 97–107. URL: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/405>
13. Грищук Ю. Педагогічна освіта у Республіці Польща як об'єкт міждисциплінарного дослідження. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2016. № 3–4 (48–49). С. 109–115.
14. Грищук Ю. В. Роль полікультурних європейських традицій у реформуванні педагогічної освіти Республіки Польща. *Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання*. 2017. № 1–2 (16–17). С. 106–118. URL: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/434/355>
15. Грищук Ю. В. Педагогічна Конституція Європи: сутність та значення для євроінтеграції освіти в Україні. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2017. № 3 (58). С. 23–27.

16. Грищук Ю. Система внутрішнього забезпечення якості вищої освіти: досвід Республіки Польща. *Освітологія: українсько-польський науковий журнал*. 2018. Вип. VII. С. 152–156.

17. Hryshchuk Y. Historical and pedagogical analysis of the development of education in Poland. *Scientific letters of Academic society of Michal Baludansky*. 2016. Vol. 4. № 1. P. 56–58.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

18. Грищук Ю. В. Творча обдарованість учнівської молоді як соціально-педагогічна проблема. Сучасні проблеми підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери в умовах євроінтеграційного процесу : матер. II Міжнародної молодіжної науково-практичної конференції (дистанційної). 4 грудня 2013 р., м. Київ / М-во освіти і науки України, НПУ імені М. П. Драгоманова, Бердянський держ. пед. ун-т, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Українсько-американський гуманітарний і-т, Вісконсинський міжнар. ун-т (США) в Україні, Економіко-технологічний ун-т.; за заг. ред. проф. І. М. Ковчиної. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. С. 28–29.

19. Грищук Ю. В. Розвиток сучасної вищої освіти в Україні: євроінтеграційний контекст. Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку: зб. наук. праць : матеріали XVII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 17. С. 105–107.

20. Грищук Ю. В. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців у Республіці Польщі. ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки : тези доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів, м. Київ, 8-9 квітня 2015 р., Національний авіаційний університет / редкол. М. С. Кулик [та ін.]. Київ : НАУ, 2015. С. 76.

21. Грищук Ю. В. Забезпечення якості вищої освіти у Республіці Польща. Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку: зб. наук. праць : матеріали XXVII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Переяслав-Хмельницький, 2016. Вип. 27. С. 269–271.

22. Грищук Ю. В. Освітні реформи у Республіці Польща та їх вплив на систему професійної підготовки вчителів. Економіка, наука, освіта: інтеграція та синергія : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Братислава, 18-21 січня 2016 року): у 3-х т. Т. 1. Київ : Вид-во «Центр навчальної літератури», 2016. С. 45.

23. Грищук Ю. В. Популяризація досліджень молодих вчених: європейський досвід. Дослідження молодих вчених: від ідеї до реалізації : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 16 берез. 2018 р., м. Київ / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка ; за заг. ред. В. О. Огнев'юка ; ред.-кол.: В. О. Огнев'юк, Н. М. Віннікова, О. М. Кузьменко, О. С. Мусіяченко. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. С. 34–36.

24. Грищук Ю. В. Розвиток педагогічної освіти у Республіці Польща у період поступу до асоціації з Європейським Союзом. *Science, Research, Development : monografia pokonferencyjna. Pedagogy №9 (Poznan, 29–30 Wrzesień 2018 r.). Poznan, 2018. S. 14–16.*

25. Грищук Ю. В. Розвиток педагогічної освіти в Україні за роки незалежності: історико-педагогічний аналіз. *Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій : матеріали II Всеукраїнської наукової конференції. 26–27 жовтня 2018 р., м. Дніпро. Частина I. / Наук. ред. О. Ю. Висоцький. Дніпро : СПД «Охотнік», 2018. С. 181–182.*

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дослідження

26. Грищук Ю. Погляд у перспективу. *Липовецькі вісті. №79 (1663 від 26.10.2016 р.). С. 2.*

27. Грищук Ю. В. Акмеологічний підхід до розвитку творчої обдарованості учнів. *Неперервна освіта: акмеологічні студії. 2017. № 2. С. 46–53.*

28. Грищук Ю. В. Тезаурус порівняльного дослідження розвитку педагогічної освіти: Україна та Республіка Польща : методичні рекомендації. Київ : ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2018. 32 с.

29. Робоча програма навчальної дисципліни «Методологія порівняльних досліджень у сфері освіти» для здобувачів вищої освіти (ступінь «Доктор філософії») / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка; [розробн. Сисоєва С. О., Грищук Ю. В.]. Київ : ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2018. 20 с.

30. Hryshchuk Y. Implementation of educational reforms during the 1990s in Poland: obstacles and conditions. *The Modern Higher Education Review. 2017. № 2. P. 84–89.*

Грищук Ю. В. Розвиток педагогічної освіти у Республіці Польща в контексті європейських інтеграційних процесів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, 2019.

У дисертації вперше обґрунтовано основні періоди розвитку педагогічної освіти Республіки Польща в її історичному поступі до європейської інтеграції, а саме: 1980 – 1991 рр. – підготовки до асоціації з Європейським Союзом; 1991 – 2004 рр. – асоційованого членства в Європейському Союзі; 2004 – 2017 рр. – членства в Європейському Союзі; виокремлено та проаналізовано законодавчі та організаційні зміни у розвитку педагогічної освіти Республіки Польща відповідно до вимог європейського освітнього простору на кожному виокремленому періоді; визначено перспективні напрями впровадження польського досвіду щодо законодавчих та організаційних змін у педагогічну освіту України; здійснено порівняльний аналіз поняття «педагогічна освіта» у польському та українському науковому просторі;

уточнено теоретичну сутність понять: «європейські інтеграційні процеси» та «розвиток педагогічної освіти в контексті європейських інтеграційних процесів»; вдосконалено методологію порівняльних досліджень професійної підготовки вчителів; подальшого розвитку набули наукові положення щодо розвитку педагогічної освіти України у контексті європейських інтеграційних процесів.

Ключові слова: педагогічна освіта, розвиток педагогічної освіти, європейські інтеграційні процеси, розвиток педагогічної освіти в контексті європейських інтеграційних процесів.

Гришук Ю. В. Развитие педагогического образования в Республике Польша в контексте европейских интеграционных процессов. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. Киевский университет имени Бориса Гринченко, Киев, 2019.

В диссертации впервые обоснованы основные периоды развития педагогического образования Республики Польша в ее историческом развитии в направлении европейской интеграции, а именно: 1980 – 1991 гг. – подготовки к ассоциации с Европейским Союзом; 1991 – 2004 гг. – ассоциированного членства в Европейском Союзе; 2004 – 2017 гг. – членства в Европейском Союзе; выделены и проанализированы законодательные и организационные изменения в развитии педагогического образования Республики Польша в соответствии с требованиями европейского образовательного пространства в каждом выделенном периоде; определены перспективные направления внедрения польского опыта законодательных и организационных изменений в педагогическое образование Украины; осуществлен сравнительный анализ понятия «педагогическое образование» в польском и украинском научном пространстве; уточнена теоретическая сущность понятий: «европейские интеграционные процессы» и «развитие педагогического образования в контексте европейских интеграционных процессов»; усовершенствована методология сравнительных исследований профессиональной подготовки учителей; дальнейшее развитие приобрели научные положения о развитии педагогического образования Украины в контексте европейских интеграционных процессов.

Ключевые слова: педагогическое образование, развитие педагогического образования, европейские интеграционные процессы, развитие педагогического образования в контексте европейских интеграционных процессов.

Hryshchuk Y. V. Development of pedagogical education in the Republic of Poland in the context of European integration processes. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education. Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, 2019.

In thesis at first time it is substantiated the basic periods of the development of the pedagogical education of the Republic of Poland on the path to European integration: 1980 – 1991 – preparation for the association with the European Union; 1991 – 2004 – associate membership in the European Union; 2004 – 2017 – membership in the European Union; characterized the development of pedagogical education in the Republic of Poland in each distinct period; the legislative and organizational changes in the development of the pedagogical education of the Republic of Poland in accordance with the requirements of the European educational space in each particular period are singled out and analyzed; determined the perspective directions of implementation of Polish experience regarding legislative and organizational changes (changes related to the functioning of the pedagogical education system, the restructuring of the network of higher education institutions, the concepts of teacher training) in pedagogical education of Ukraine, in particular, at the legislative level: creation of mechanisms for harmonization of the legislation of Ukraine in the sphere of education with the legislation of the European Union; developing a sectoral framework of qualifications and new standards for pedagogical education in accordance with the requirements of the European Higher Education Area; at the organizational level: modernization of the content and methodology of creation of educational programs based on competent approach; improvement of the content of training, retraining and professional development of pedagogical workers; the diversification of teaching languages in higher establishments of pedagogical education; creation of conditions for the quality of pedagogical education in accordance with European standards and recommendations; carried out a comparative analysis of the concept of «pedagogical education» in Polish and Ukrainian scientific space; specified the theoretical essence of the concept «European integration processes» which means a set of socio-economic, cultural and educational processes aimed at uniting different countries into a single union in order to meet common interests in further economic, cultural and spiritual development, and the concept «the development of pedagogical education in the context of European integration processes» which is understood as the progress in the field of pedagogical education in accordance with the requirements of the European Higher Education Area; improved comparative research methodology for teacher training; further development acquired scientific provisions on the development of pedagogical education in Ukraine in the context of European integration processes.

Key words: pedagogical education, development of pedagogical education, European integration processes, development of pedagogical education in the context of European integration processes.